

Tegenslag in de stal: een verwerper

Op elk rundveebedrijf komt het wel eens voor. Je treft een verworpen vrucht aan in de stal. Dat zijn niet de leukste momenten als veehouder. Wat moet je doen als je zo'n verwerper vindt en wat kan de oorzaak zijn? Debora Smits van Royal GD geeft uitleg.

TEKST INGE VAN DRIE

Een gezonde koe, die probleemloos drachtig wordt en na zo'n negen maanden een gezond kalf ter wereld brengt. Dat is het ideaalplaatje van elke veehouder. Maar in de praktijk gaat het wel eens mis. Als een dracht eerder eindigt, treft de veehouder in de stal soms een verworpen vrucht aan. 'Wettelijk gezien is er sprake van een verwerper als een koe tussen de 100 en 260 dagen drachtig is geweest, dus ruim drie maanden drachtig tot zo'n drie weken voor het afkalfmoment', vertelt Debora Smits, dierenarts bij Royal GD. 'Is een koe korter dan 100 dagen drachtig geweest, dan noemen we het embryonale sterfte. Bij een dracht langer dan 260 dagen hebben we het over een vroeggeboorte.'

Verplicht bloed afnemen

Die drachtduur van een verwerper is niet voor niets wettelijk vastgelegd, legt Smits uit. 'Bij een verwerper zijn veehouders verplicht om bloed te laten tappen van het moederdier. In Nederland zijn we vrij van Brucella abortus. Met dat bloedmonster willen we Brucella abortus uitsluiten als oorzaak van het verwerpen.' Die verplichting geldt ook voor koeien die na een dracht van acht maanden een levend geboren kalf ter wereld brengen, benadrukt Smits. 'Veel veehouders realiseren zich dat niet, maar volgens de wettelijke definitie geldt ook dat als verwerpen. Van die koe moet een veehouder dus ook bloed laten afnemen.' Uit het bloedonderzoek kan GD al de nodige informa-

tie halen. Niet alleen brucellose kan op die manier worden opgespoord, maar ook antistoffen tegen andere verwekkers van abortus, zoals neospora en salmonella. 'Voor deelnemers aan de betreffende diergezondheidsprogramma's doen we dat zelfs kosteloos', geeft Smits aan. 'Maar ook andere veehouders kunnen in overleg met hun dierenarts aanvinken op welke verwekkers ze het bloed willen laten onderzoeken.'

2,5 tot 3 procent van alle drachten

Verwerpen komt op elk bedrijf wel eens voor. Gemiddeld zal zo'n 2,5 tot 3 procent van alle drachten in verwerpen resulteren, geeft Smits aan. 'Verwerpt er een keer een koe, dan is dat niet meteen een probleem. Ook bij een tweede keer hoeft je nog niet meteen in paniek te raken, zeker niet als er bijvoorbeeld twee dagen ervoor een luchtballon in de wei is geland. Dan kan stress het verwerpen veroorzaakt hebben.' Maar bij drie verwerpers binnen een maand of meer dan 3 procent in een jaar tijd moet een veehouder zich volgens de dierenarts wel achter de oren gaan krabben. 'En verwerpt op jaarbasis zo'n 5 tot 8 procent van de koeien, dan heb je echt een verwerpersprobleem.' Bij meerdere verwerpers is het zinvol om de verworpen vrucht in te sturen om te kijken of de oorzaak van het verwerpen achterhaald kan worden, geeft Smits aan. In de sectiezaal bekijken pathologen de verworpen vrucht op het oog en doen ze microscopisch en

Mogelijke oorzaken van verwerpen

Stress

- rangordegevechten in het koppel
- vallen
- klauwbekappen
- vaccineren
- koorts
- bloedarmoede (bv. na lebmaagbloeding)

Slecht geconserveerde kuilen

- schimmels
- Listeria (bacterie)
- Bacillus lichiniiformis (bacterie)

Vergiftigingen

- nitraat (uit ruwvoer en/of drinkwater)
- jodium
- ureum

Virusinfecties

- bvd
- ibr
- blauwtong (Nederland is weer vrij, België is risicogebied voor serotype 8)
- schmallenbergvirus

Bacteriën

- Salmonella
- Trueperella pyogenes (bacterie uit abscessen elders in het lichaam)
- Leptospiro hardjo (melkerskoorts)
- Q-koorts
- dekinfecties
- Brucella abortus (Nederland en België zijn vrij)

Parasieten

- Neospora caninum (parasiet via hondenoep in ruwvoer)
- Babesia (bloedparasiet via teken)
- Anaplasma (bloedparasiet via teken)
- leverbot

Mineralen-/vitaminetekort

- van koper
- van vitamine A

Erfelijke oorzaken

- cvm
- brachyspina
- blad

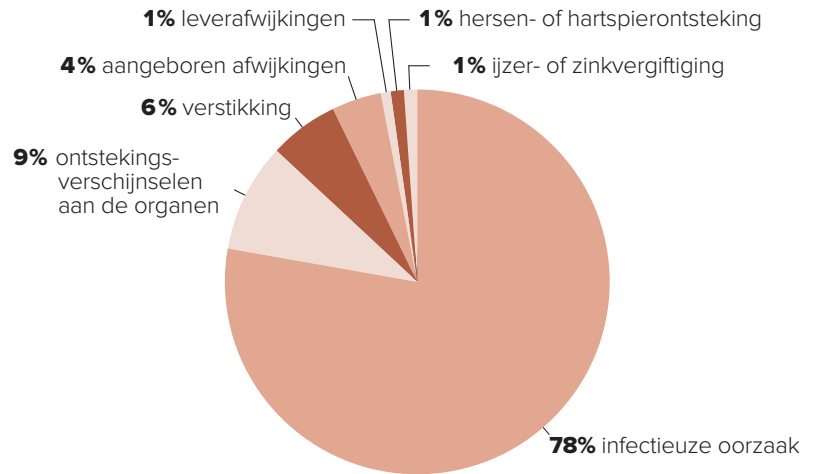
bacteriologisch onderzoek. 'Bij sectie kunnen we veel meer oorzaken vinden dan bij alleen een bloedmonster van de moeder. Ook uit de zogenaamde rozen van de nageboorte, waar uitwisseling van voedingsstoffen en zuurstof plaatsvindt tussen de moeder en de vrucht, kunnen we informatie halen, bijvoorbeeld als beschim-meld voer de oorzaak is.'

Besmettelijk of niet besmettelijk

Bacteriën, virussen, stress, vergiftiging, parasieten of een erfelijke oorzaak: verwerpen kan veel verschillende oorzaken hebben (zie kader op pagina 31). Als de pathologen van GD een oorzaak voor het verwerpen vinden, gaat het bij drie kwart van de gevallen om een infectieuze, ofwel besmettelijke oorzaak (figuur 1). 'Neospora en salmonella staan daarbij met stip op één met achtereenvolgens 19 en 15 procent, terwijl we bvd met zo'n 7 procent steeds minder vaak zien', geeft Smits aan. Ook de bacterie *Trueperella pyogenes* treft GD regelmatig aan, maar anders dan bij neospora, salmonella en bvd gaat het daarbij meestal niet om een bedrijfsprobleem. 'Trueperella kan een ontsteking van de nageboorte veroorzaken, maar het is op zich een relatief onschuldige bacterie die heel algemeen voorkomt en een rol speelt bij allerlei ontstekingsprocessen. Dikke hakken bijvoorbeeld', zo legt Smits uit.

Bij de niet-infectieuze oorzaken spelen onder meer aangeboren afwijkingen een rol. Ook ontstekingsverschijnselen in de organen van de vrucht kunnen een abortus veroorzaken, net als verstikking, leverafwijkingen, een hersen- of hartspierontsteking of een ijzer- of zinkvergiftiging. Niet bij elke verwerper vindt GD een oorzaak. Van de ruim 2300 kalveren die GD in de periode 2013 tot en met 2017 onderzocht, werd in ruim 1300 gevallen een oorzaak gevonden. 'Soms zijn de kiemen die de abortus veroorzaken al verdwenen voordat de vrucht ingestuurd is, soms mist bijvoorbeeld de nageboorte en kunnen we niet alles onderzoeken. Veehouders zeggen dan dat ze er niks aan hebben om een verwerper in te sturen. Toch is het verstandig om bij een verwerpersprobleem juist wel weer in te sturen. De kans dat we een oorzaak vinden wordt groter als we meer vruchten kunnen onderzoeken.'

Als er meerdere verwerpers zijn op een bedrijf en de oorzaak is niet gevonden, dan kan het slim verstandig om samen met de dierenarts het door GD opgestelde

Figuur 1 – Pathologisch onderzoek op 1311 verworpen kalveren waarbij een oorzaak gevonden kon worden in de periode 2013-2017 (bron: GD)

verwerpersprotocol te volgen. 'Dat is een stappenplan waarin je systematisch alle risicofactoren langsgaat die verwerpen kunnen veroorzaken. Zo verklein je de kans dat je een oorzaak over het hoofd ziet.'

Kans op zoönoses

Naar schatting veroorzaakt een verwerper gemiddeld een schade van zo'n 600 tot 1200 euro. Los van de schade noemt Smits nog een reden waarom het slim is om de oorzaak van een verwerper te achterhalen. 'Sommige kiemen die we bij verwerpers aantreffen veroorzaken zoönoses, ofwel ziekten die van dier op mens over kunnen gaan. Zorg daarom bij verwerpen altijd voor extra hygiëne en wees extra voorzichtig als je zwanger bent of een verlaagde weerstand hebt. Zonder de koe die verworpen heeft, af van het koppel en haal de verworpen vrucht en nageboorte direct weg. En let erop dat de hond er niet bij kan. Die zou neospora verder kunnen verspreiden.' Niet alle verwerpers kan een veehouder voorkomen, maar Smits heeft wel een aantal algemeen geldende vuistregels. 'Een goede bioveiligheid is belangrijk. Laat niet zomaar iedereen tussen het koppel en zorg voor bedrijfskleding. Een goed rantsoen is ook van belang en probeer daarnaast stress te minimaliseren.'

Verwerpen: nauwelijks verschil tussen melk- en vleesvee

Zowel bij melkvee als bij vleesvee komen abortussen voor. Bij beide groepen ziet Die-rengesondheidszorg Vlaanderen (DGZ) dezelfde oorzaken voor verwerpen.

'In Vlaanderen hebben we een hoge vee-dichtheid. Ook zijn er veel gemengde be-drijven met melk- en vleesvee. Ik denk dat we daarom nauwelijks verschillen in oorza-ken van verwerpen zien tussen melk- en vleesvee', legt Koen De Bleecker van DGZ uit. 'Het enige verschil is dat we bij vlees-vee soms vroeggeboorten zien vanwege een tekort aan selenium of vitamine E. Van-wege de grotere spiermassa hebben vlees-

veekoeien een hogere behoefte aan anti-oxidanten.'

DGZ verwerkte in 2022 bijna 3400 abortus-dossiers van Vlaamse rundveebedrijven, die net als in Nederland verplicht zijn om verwer-pers te laten onderzoeken om de status bru-cellosevrij te bewaken. Op een kleine 3000 verwerpers voerde DGZ een autopsie uit. Bij iets meer dan een vijfde daarvan trof DGZ op het oog zichtbare afwijkingen aan. Binnen die groep trof DGZ vooral meerlingdrachten aan (22,2%), foetussen die een beeld van bacteri-ele abortus gaven (17,9%) en verwerpers met marmering van de achterhandspieren, wat

een indicatie is voor seleniumgebrek (17,4%). Van de 2968 verwerpers die DGZ onderzocht op bvd, scoorden er 15 positief voor het bvd-antigen. DGZ voerde ook bacteriologisch onderzoek uit. Bij ongeveer een derde van de onderzochte verwerpers isoleerde DGZ kiemen. *E. coli*, *T. pyogenes* en *Acinetobacter* sp. kwamen het vaakst voor. Ook het schmallenbergvirus veroorzaakte in 2022 verwerpers. Van in totaal 150 verwer-pers met afwijkingen die duiden op schmal-lenberg, testte ruim 17 procent positief. DGZ trof in 2022 geen foetussen aan die positief testten op het blauwtongvirus.